

Küreselleşme, Büyüme Ve Gelir Dağılımı

Kemal DERVİŞ*

Küresel Büyüme ve Ülkeler Arasındaki Gelir Dağılımı

Hızlı Küresel Gelir Artışında Gelişmekte Olan Ülkelerin Artan Ağırlığı

Küresel ekonomi özellikle son yıllarda güç kazandı. Dünya genelindeki kişi başına gelir şimdiye kadar görülmemiş bir hızla artmakta. 2007 yılına ait tahminler de dahil edildiğinde, son beş yıl (2003-2007) içinde kişi başına (reel) gayrisafi hasılanın yılda ortalama yüzde 2.3 oranında arttığı gözlenmektedir. Bu oran 1990-2002 döneminde yüzde 1.2 iken, 1981-1989 döneminde yüzde 1.4 idi (UNCTAD, 2007). Şimdi elde edilmekte olan küresel büyüme oranları, İkinci Dünya Savaşını izleyen dönemdeki ve 1960'ların belli kesitlerindeki küresel büyüme oranlarından sonraki en yüksek oranlardır.

Son yılların ilginç ve önemli bir boyutu da küresel büyümenin artan bir bölümünün artık gelişmekte olan ülkelerdeki büyümeyi yansıtmasıdır. Gelişmekte olan ülkeler 1960-1973 döneminde toplam küresel büyümenin yüzde 15'ini sağlamış iken, bu oran 1973-2001 döneminde yüzde 22, 2001-2005 döneminde ise yüzde 37'yi bulmuştur. Gayrisafi hasılanın satınalma gücü paritesi (SAGP) temelinde hesaplanması durumunda, gelişmekte olan ülkelerin küresel büyümeye açık farkla en büyük katkıda bulunan ülkeler grubu olduğu görülmektedir. Oran yüzde 80'e yaklaşmış bulunmaktadır. Ayrıca, küresel gayrisafi hasıla SAGP temelinde hesaplandığında, kişi başına küresel büyüme 2000 yılından itibaren yılda ortalama yüzde 3'e ulaşmaktadır. Bu oranlar gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki artan önemini yansıtmaktadır.¹

Yüksek ekonomik büyüme hızına sahip bazı gelişmekte olan ülkelerin aynı zamanda yüksek nüfusa sahip ülkeler oldukları görülmektedir. Örneğin Çin ve Hindistan bu grupta yer almaktadır. Bu nedenle, kişi başına toplam gelir nüfus ağırlıklı olarak hesaplandığında küresel büyüme daha da yüksek düzeylere ulaşmaktadır—bu durumda SAGP temelinde küresel yıllık artış yüzde 4.5 düzeyinin üzerine çıkmaktadır.

Türkiye ve Çeşitli Ülkelerde Gelir Artışı

Daha uzun bir perspektif içinde Grafik I, 1820-2003 döneminde Türkiye'deki ve dünya genelindeki kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) değerlerini vermektedir. Grafikte de görüldüğü gibi kişi başına GSYİH artan bir eğilim izlemiştir, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir artış yaşanmıştır. Türkiye'deki kişi başına GSYİH, 2003 yılında dünya ortalamasının üzerinde bir düzey yakalamıştır (6731 dolar). Tablo I'deki verilere göre, dünya ortalaması 2003 yılında 1820 yılındaki değer 9.77 katına (6516 dolar) ulaşmıştır. Karşılaştırma yapmak gerekirse, aynı değerler 1820 yılındaki değerlerin, örneğin

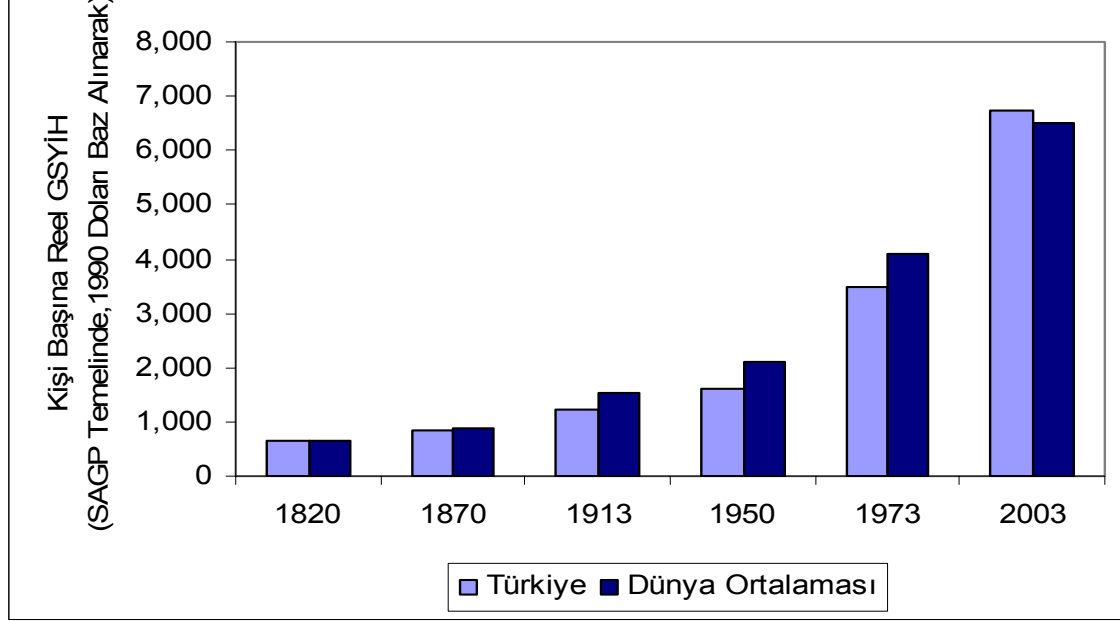
---

* *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Başkanı*

¹ Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergelerindeki verilere dayanarak hesaplanmıştır.

Türkiye’de 10.47, ABD’de 23.10, Yunanistan’da 21.34, Kore Cumhuriyeti’nde 26.22, Endonezya’da ise 5.81 katına ulaşmıştır.

Grafik I: Türkiye ve Dünya Geneline Kişi Başına Reel GSYİH
1820-2003 (SAGP Temelinde, 1990 Doları Baz Alınarak)

Kaynak: Maddison (2007).

Tablo I: Çeşitli Ülkeler ve Türkiye’deki Kişi Başına Reel GSYİH
1820-2003 (SAGP Temelinde, 1990 Doları Baz Alınarak)

	1820	1870	1913	1923	1950	1973	2003
Türkiye	643	825	1213	712	1623	3477	6731
Brezilya	646	713	811	1046	1672	3882	5563
Yunanistan	641	880	1592	1988	1915	7655	13677
Endonezya	612	654	904	949	840	1504	3555
Kore Cum.	600	604	869	1131	854	2824	15732
Meksika	759	674	1732	1884	2365	4853	7137
İspanya	1008	1207	2056	2290	2189	7661	17021
İsveç	1198	1662	3096	3047	6739	13494	21555
ABD	1257	2445	5301	6164	9561	16689	29037
Dünya Ortalaması	667	873	1526		2113	4091	6516

Kaynak: Maddison (2007).

Gelişmekte Olan Ülkelerde Yakınsama (Convergence) ve Uzaksama (Divergence) Süreçleri

Gelişmekte olan ülkeler toplam olarak küresel büyümeyi teşvik etmekte ve yine toplam olarak küresel gelirden artan paylar almakta. Fakat küresel ekonomik büyümenin yararlarının gelişmekte olan ülkeler arasında ne ölçüde paylaşıldığını incelemek gerekir.

Dünya nüfusunun çok büyük bir kesimini oluşturan bir grup gelişmekte olan ülke, küresel büyümeye en büyük katkıda bulunan gruptur. Bu ülkelerin ekonomileri gelişmiş ülkelerin ekonomilerinden daha hızlı büyümekte. Ayrıca, bu ülkeler insani kalkınma açısından en zengin ülkeleri yakalamaya başlıyorlar. Her sene bu ülkelerde milyonlarca vatandaş yoksulluktan kurtuluyor ve ortalama yaşam süresi, çocuk ölüm oranları ve okuma yazma oranları gelişmiş ülkelerin düzeylerine yaklaşıyor. Sözü edilen gelişmekte olan ülkeler, küresel mal, sermaye ve teknoloji piyasalarına erişebiliyor, her geçen gün birbirleriyle ve zengin ülkelerle daha fazla ticaret yapıyorlar. Gelişmekte olan ülkelerin küresel ticarete yakaladıkları oran—özellikle ekonomileri başarılı seyreden gelişmekte olan ülkelere—dolayı—1996’da yüzde 29 iken, günümüzde yüzde 37’ye ulaşmıştır (UNCTAD, 2007).

Ancak diğer bir grup gelişmekte olan ülke, küresel hızlı büyüme sürecinde çok geride kalmaktadır. Bu gruptaki ülkelerin sayıları hızlı ekonomik büyümeye sahip gelişmekte olan ülkelere göre daha fazla, fakat toplam nüfusları daha azdır. Günümüzde bu ülkeler, dünyanın en zengin ülkelerinin daha önce hiç olmadıkları kadar gerisinde kalmaktalar. Son iki yüzyıl süresince artmış olan ülkeler arası ortalama gelir dağılımı eşitsizliği yükselmeye devam ediyor. En zengin 10 ülkedeki SAGP temelinde GSYİH’nin en yoksul 10 ülkedeki SAGP temelinde GSYİH’ye oranı 1960-1990 döneminde 21’den 34’e yükselmiş; 2001 yılında 47’ye, 2005 yılında ise 50’ye ulaşmıştır.² GSYİH piyasa döviz kurları gözönünde bulundurularak hesaplandığında bu oranlar çok daha yüksek çıkmaktadır. Ayrıca bazı ülkelerin ortalama yaşam süresinde büyük düşümlere tanık olunmaktadır. Bu ülkelerin çoğunda ortalama yaşam süresinin düşüşüne HIV/AIDS neden olmakla birlikte etmenler yalnızca HIV/AIDS ile sınırlı kalmamaktadır.

Uzaksamanın Yeni Bir Nedeni: İklim Değişikliği

Yakınsama sürecine neden olan etmenlerin eninde sonunda yoksul ülkeleri de etkisi altına alıp almayacağı önemli bir sorudur. Yanıtın bir kısmı uluslararası toplumun iklim değişikliği sorunu ile ne şekilde mücadele edeceğine dayanmaktadır. İklim değişikliği ilk olarak çevresel sürdürülebilirlik sorunu olarak algılanmıştır. Şu anki ekonomik büyümenin gelecek kuşakların sahip olabileceği fırsatlar pahasına gerçekleştiği öne sürülmektedir. Bu endişe sürdürülebilir kalkınmanın (gelecek kuşakların kalkınmasını engellemeyen kalkınma) içeriğini tanımlamaktadır.

İklim değişikliğinin yalnızca kuşaklar arası bir gelir dağılımı sorunu olarak görülmesi mümkün değildir. İklim değişikliğinin farklı bölge ve ülkeler üzerinde farklı etkilerinin bulunduğu giderek daha çok kesim tarafından kabul görmektedir. Günümüzde bilimadamlarının yüzde 95’i, ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan sera gazları salınımının iklimde yaşanan değişiklikler ile bağlantılı olduğunu savunmaktadır.

² Maddison (2007) ve Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergelerindeki verilere dayanarak hesaplanmıştır.

Atmosferdeki karbon salınımlarının büyük bir oranından zengin ülkeler sorumlu tutulmaktadır. Ayrıca bazı hızlı gelişmekte olan ülkeler de ekonomik faaliyetlerinin artması nedeniyle bugün küresel ısınmadan önemli ölçüde sorumlu hale gelmektedir. En az gelişmiş ülkeler ise, iklimde yaşanan değişikliklerden elbette hiç sorumlu değiller.

Diğer taraftan, en az gelişmiş ülkelerin iklim değişikliğinden en kötü şekilde ve en yakın sürede etkilenecekleri yönünde güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Bu ülkeler, hem coğrafyaları hem de düşük gelirlerinden ötürü iklim değişikliğine uyumları konusunda daha şimdiden büyük zorluklarla karşılaşmaya başlamışlardır. Belirli ölçülerde zengin ülkeler için de olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Eğer mücadele edilmez ise, iklim değişikliği herkese zarar verecek ve küresel kalkınmada eşitsizlikleri de arttıracak büyük bir etmen olarak yer alacaktır. Günümüzde küresel büyümenin yararlarından pay almakta güçlük çeken pek çok ülke, yeni maliyetlerle ve refah artışının önündeki engellerle karşılaşacaktır. Bazı toplumlar muhtemelen daha düşük hayat standartları ve insani kalkınma göstergelerine sahip olacaktır.

Ülkeler İçindeki Gelir Dağılımı

Gelir Dağılımı Eşitsizliği Pek Çok Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkenin İçinde Artmakta

Küreselleşme süreci, sadece ülkeler arası değil, ülkeler-içi gelir dağılımının belirlenmesinde de önemli bir etkiye sahip gözüküyor. Aynı ülke vatandaşları arasında dünyanın birçok bölgesinde güçlü bir uzaksama ortaya çıkabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda artmaktadır.

Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü'nün (WIDER) 57 ülke için 1970-2003 dönemine ait Gini katsayılarını hesapladığı bir panel çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre her on yıllık dönemdeki (ya da 2000-2003 dönemindeki) Gini katsayılarının ortalaması alındığında dünya genelindeki ortalama ülke içi gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığı görülmektedir.

WIDER'in kullandığı örnekleme genelinde Gini katsayılarının ortalamalarında az miktarda da olsa bir artış gözlenmektedir. En göze çarpan özellik, gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek nüfuslu ve hızla büyüyen birkaç gelişmekte olan ülkede hızla artıyor olmasıdır. Örneğin Çin'de 1980lerin ortalarından 1990ların ortalarına kadar gelir dağılımı eşitsizliği büyük ölçüde artmıştır. 1994-1996 döneminde eşitsizlikte düşüş gözlenmiş olsa da sonrasında artış tekrar devam etmiştir (Ravallion ve Chen, 2007). Çin'de görülen bu durum istisnai değildir. Artan gelir dağılımı eşitsizliğine sahip Asya ülkeleri arasında Bangladeş, Pakistan ve Vietnam da bulunmaktadır (Balisacan ve Ducanes, 2006).

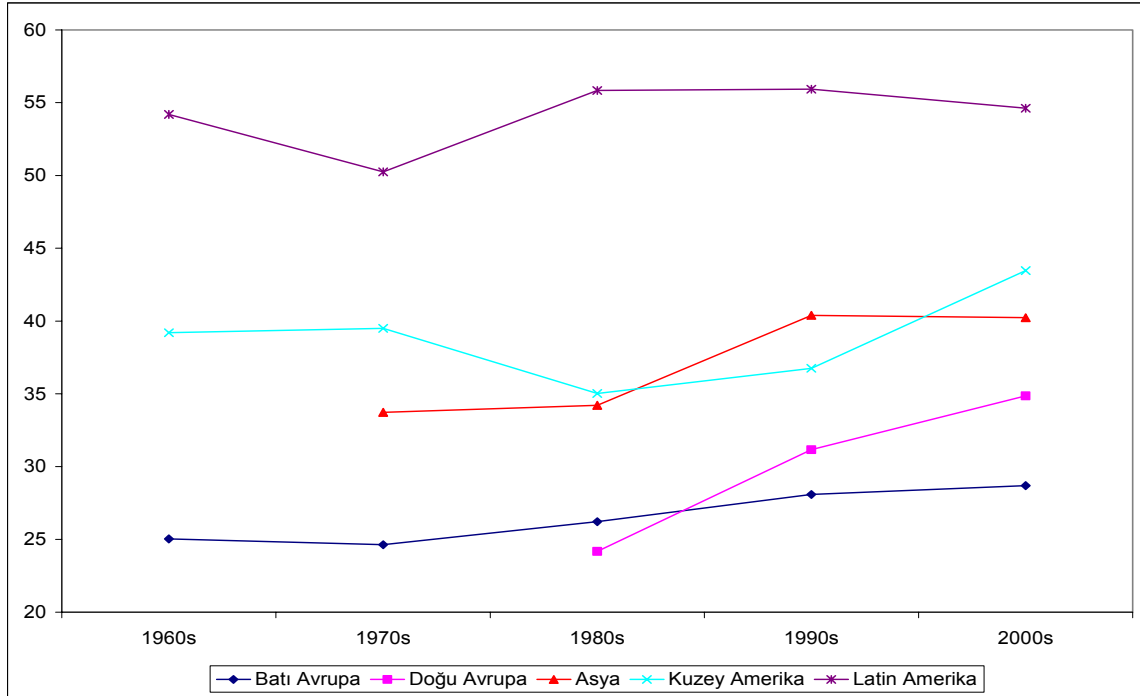
Türkiye'de, TÜİK (Türkiye İstatik Kurumu) verilerine göre gelir dağılımına ilişkin hesaplamaların ortak bir yöntemle yapıldığı (ama yine de uluslararası alanda olduğu gibi belirli ölçüde sorunlu kaldığı) 2002-2005 döneminde genel düzeyde belirli bir iyileşme gözükmektedir (Yükseler ve Türkan, 2007). Bu verilere göre Gini katsayısı 44'ten 38'e düşmüştür. Yüzde 20'lik dilimlere göre en yüksek dilimin gelir payı azalmış, en düşük dilimin payı artmıştır. Diğer taraftan en düşük gelirli yüzde 5'lik iki dilimin

paylarının azalması, kırsal alanda çalışanların yoksulluk oranının artması ve görece yoksulluğun yükselmiş olması gibi etmenler bu alanda önemli sorunların var olmaya devam ettiğini göstermektedir.

Brezilya da 2000 yılından sonra gelir dağılımının iyileştiği ülkelere bir örnektir. Fakat ortalama 58 Gini katsayısının ve daha ayrıntılı düzeylerdeki göstergelerin yansıttığı gibi Brezilya'da gelir dağılımı eşitsizliği önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Konu Grafik II'deki gibi bölgesel olarak incelendiğinde, Latin Amerika'nın en yüksek ülke içi gelir dağılımı eşitsizliğine sahip bölge olduğu görülmektedir (1980lerden itibaren hafif bir düşüş yaşanmasına rağmen). En düşük düzeyde ülke içi gelir dağılımı eşitsizliği Batı Avrupa ülkelerinde olmakla birlikte 1960lardan itibaren göstergelerde hafif bir artış yaşanmıştır. 1980lerden itibaren Doğu Avrupa ve Kuzey Amerika'da ülke içi gelir dağılımı eşitsizliğinde yüksek artışlar gözlenmektedir (Doğu Avrupa 1980lerde eşitsizliğin en düşük olduğu bölge idi.). Asya'da görülen ülke içi gelir dağılımı eşitsizliği 2000 senesine kadar büyük oranda artmış fakat 2000'den sonra genel olarak sabit düzeylerde seyretmiştir.

Grafik II: Küresel Ortalama Ülke İçi Gelir Dağılımı Eşitsizliği
1960lar-2000ler: Ortalama Gini Katsayıları

Kaynak: UNU WIDER (2005) verilerine dayanılarak hesaplanmıştır.

Son 30 yılda gelir dağılımı eşitsizliğinde önemli ölçüde artış görülen bir başka ülke grubu İngilizce konuşulan Anglo-Sakson (Kanada hariç) ülkelerdir. İngiltere, ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda'da gelir dağılımı eşitsizliğinde yükselen güçlü bir eğilim egemendir.

Ülke içi gelir dağılımı ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermektedir. Eşitsizliğin arttığı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde göze çarpan ortak bir husus gelirin en yüksekteki kesimde—gelir dağılımının zirvesindeki yüzde 1’lik hatta yüzde 0.1’lik kesimde—toplanmasıdır. Örneğin ABD, Avustralya, Kanada ve İngiltere’de yüzde 0.1’lik kesimin gelir payında oldukça yüksek düzeyde artış yaşanmıştır. Bu eğilim yalnızca gelişmiş ülkelerde görülmemektedir. Aynı eğilimin örneğin Hindistan’da da 1980’lerin başından itibaren egemen olduğu gözlenmektedir. Diğer bir örnek ise Arjantin’dir (Alvaredo, 2006). Gelir dağılımının en tepesindeki kesimin sahip olduğu gelir payındaki sıradışı artışın birkaç ülkeye mi özgü olduğu yoksa daha genel bir eğilimi mi gösterdiği sorusuna henüz yanıt vermek mümkün değildir. Gelir dağılımını belirleyen etmenler karmaşık olup, bir ülkeden diğerine büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Fakat pek çok ülkede yöneticilerin, film ve spor yıldızlarının ve finans sektöründe çalışanların maaşları ile toplumun diğer kesimlerindeki maaşlar arasında görülen fark, gelir dağılımı eşitsizliğine dikkat çekmektedir.

Ülke İçi Gelir Dağılımı Büyümeyi Etkilemekte

Gelir dağılımı eşitsizliğinin kişi ve toplum üzerindeki etkileri nelerdir? Sorunun politik ve ahlaki boyutunu bir yana bıraksak bile, bu konudaki bazı çalışmalar gelir dağılımı eşitsizliğindeki artışın, refah ve yaşam memnuniyeti göstergelerinde düşüşe yol açtığını göstermektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği ile ortaya çıkan huzursuzluk, küresel büyümeyi teşvik eden piyasa entegrasyonunun derinleşmesi ve dışa açıklık ile ilişkilidir. Bu bağlantı neden-sonuç ilişkisi şeklinde olmamakla birlikte kişilerin algılamalarını etkilemektedir. Bu nedenle, dünya ekonomisindeki büyümenin önemli bir kaynağı olan piyasa entegrasyonu ve dışa açıklık süreçleri, özellikle gelir dağılımı ve fırsat eşitliği alanlarında iyileştirici önlem ve mekanizmaların güçsüz kaldığı durumlarda siyasi çevrelerden ve halktan destek görmeyebilmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme ve ekonomik performans üzerindeki etkileri önemli bir çalışma alanıdır. Yüksek gelir dağılımı eşitsizliği ayrımcılık ve imtiyazların korunması ile bağlantılı olduğundan kişilerin kendilerini üretken ekonomik faaliyetlerden soyutlamalarına neden olabilir. Bu konudaki çalışmalar, yüksek seviyelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir. Bu ilişkinin bir nedeni, yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme ve yatırım için gerekli olan siyasal ve ekonomik kurumların oluşturulmasını engellemesidir. Diğer bir neden ise yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin yol açtığı kişiler arasındaki yabancılaşmadır. Yabancılaşma, siyasal ve sosyal istikrarın önündeki tehdit unsurlarını arttırarak büyüme olumsuz yönde etkilemektedir. İkinci olarak bu konudaki çalışmalar, gelir dağılımı eşitsizliği ile az gelişmiş piyasa ve kurumların etkileşiminin de büyüme engellediğini göstermektedir (Birdsall, 2007).

Ülke İçi Gelir Dağılımının Kalkınma Üzerindeki Etkileri

Artan gelir dağılımı eşitsizliği büyüme olumsuz yönde etkilemenin yanında büyümenin yoksulluğu azaltmadaki etkisini de düşürmektedir. Genel olarak, yüksek gelir dağılımı eşitsizliğine sahip ülkeler, yoksulluğu azaltma konusunda güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Bu ülkeler, eşitsizliğin az olduğu ülkelere kıyasla yoksulluğu aynı oranda azaltabilmek için ya daha hızlı büyümeye ya da daha fazla zamana ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde yoksuldan yana olan büyüme açısından önemli bir düşüş yaşandığına dair kanıtlar bulunmaktadır: 1990 sonrasında tipik bir alt grup orta gelirli ülke, yoksulluğu belirli bir ölçüde azaltabilmek için, 1990 öncesindeki döneme kıyasla yaklaşık olarak üç kat büyüme oranına sahip olmak zorundadır (Lopez, 2006).

Nüfusun büyük kısmını kapsamayan büyümenin aynı zamanda geçmişe oranla günümüzde daha az istihdam fırsatları yarattığı görülmektedir. Bazı gelişmiş ülkelerde bu durum üretkenlik artışının bir göstergesi iken (üretimdeki artış, işgücünün kullanımındaki artıştan veya her bir işçinin üretime katkısındaki artıştan ya da her ikisinden kaynaklanabilmektedir) pek çok gelişmekte olan ülkede yüksek standartdaki iş olanaklarının azalmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle yüksek işsizlik oranlarına sahip gençlerin büyük sorunlarla karşılaşmalarına yol açmaktadır.

Uzaksamanın Arkasındaki Etmenlere Dikkat Çekmenin Önemi

Özetlemek gerekirse, gelişmekte olan ülkelerin birçoğu dünya ekonomisindeki hızlı büyümeden yararlanırken, diğer bir grup gelişmekte olan ülke bu sürecin gerisinde kalmaktadır. Öte yandan, iklim değişikliği sorunu, uzaksamaya neden olan etmenlere bir yenisini daha ekleyecektir. Bu sorun, çevresel ya da kuşaklar arası bir sorun olmanın ötesinde bir kalkınma sorunu olarak tartışılmaya başlanmalıdır.

Hızla büyümekte olan ülkelerde bile gelir artışı herkes tarafından paylaşılmamaktadır. Ülkeler arası ve ülke içi uzaksama eğilimleri, uzun vadeli büyümeyi ve küresel ekonominin bütünleşme sürecini ekonomik ve siyasi olarak sınırlayabilir. Dünya genelindeki ekonomik büyümenin kaynağını yeni teknolojilerin yanında küreselleşme ve piyasa entegrasyon süreçleri oluşturmaktadır. Fakat uzaksama ve gelir dağılımı eşitsizliği ile baş edebilmek için ortak çaba harcanmaması durumunda bu süreçlerin devamının mümkün olup olmadığı bilinmemektedir.

Yakınsama Sürecinde Geride Kalanlar İçin Uygulanılması Gereken Stratejiler

- 1) En az gelişmiş ülkelerin uluslararası örgütlerde seslerini duyurmaları gerekmektedir. Bu örgütlerde güçlü bir sese sahip olabilmek için en az gelişmiş ülkelerin kendi aralarında birlik ve beraberlik ortamı yaratmaları önem taşımaktadır.
- 2) En az gelişmiş ülkelere yollanan yardım akışında 2005 yılında bir düşüş yaşanmıştır ve bu yöndeki çalışmalar düşüşün 2006-2007 döneminde devam edebileceğini göstermektedir. Bu yavaşlamanın önüne geçilmeli ve kaynaklar seferber edilmelidir.
- 3) Ticaret ile kalkınma arasındaki ilişkinin önemi dikkate alınmalıdır. Kalkınmayı teşvik eden ve gelişmekte olan ülkelerle en az gelişmiş ülkelere dünya ticaretinde

rekabet edebilecekleri kapasiteyi sunan bir ticaret sistemi kalkınma için yaşamsal önem taşımaktadır.

- 4) Tüm ülkeler üzerinde uygulanabilir, olumlu sonuçlar veren tek bir modelin varlığından söz etmek mümkün değildir. Her ülkenin içinde bulunduğu koşullara göre kendi gereksinimlerini yansıtacak ulusal kalkınma stratejileri oluşturması çok önemlidir. Ülkeler ulusal kalkınma stratejilerini oluştururken uluslararası örgütler aracılığıyla diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanabilmelidir. Fakat sonunda her ülke kendi kalkınma yolunu seçer ve uygularken özgür olmalıdır.
- 5) Uluslararası toplum, küreselleşmenin bir parçası olan göç ile kalkınma konularını bir bütün olarak ele almalıdır. Göç politikaları oluşturulurken sadece zengin ülkelerin değil gelişmekte olan ülkelerin de çıkarları, bakış açıları göz önünde bulundurulmalıdır.
- 6) İklimle ilgili çalışmalar iklim değişikliğinin başta en az gelişmiş ülkeleri etkileyeceğini göstermektedir. Bu nedenle, en az gelişmiş ülkelerin iklim değişikliği ile ilgili uluslararası müzakerelerde seslerini duyurmaları önemlidir. Bu ülkeler kendi aralarındaki uyumu sağlayıp, iklim değişikliğinin etkilerinin mümkün olan en düşük düzeye indirgenebilmesi için uluslararası toplumu harekete geçmeye ve önlem almaya çağırmalıdır.
- 7) İnsani kalkınmanın sağlanabilmesinde gelişmekte olan ve düşük gelirli ülkeler dahil olmak üzere her ülkenin insan hakları odaklı bir yaklaşımı desteklemesi, insan haklarını kalkınmanın merkezine yerleştirmesi son derece önemlidir.
- 8) Yakın geçmişte orta gelirli ülkelerin karşılaştığı sorunlar, en az gelişmiş ülkelerin bugün karşılamakta olduğu sorunlarla benzerlik gösterebilmektedir. Bu nedenle, en az gelişmiş ülkeler ile orta gelirli ülkeler arasında kurulacak ortaklıklar, yaşanılmış deneyimlerin paylaşılması ve olumsuz sonuçların engellenmesine yönelik dersler çıkarılması bakımından çok önemlidir.

Kaynaklar

- Alvaredo, Facundo. 2006. "The Rich in Argentina over the Twentieth Century: 1932-2004." MPRA Paper 650. <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/1501>.
- Balisacan, Arsenio M. and Geoffrey M. Ducanes. 2006. "Inequality in Asia: A Synthesis of Recent Research on the Levels, Trends, Effects, and Determinants of Inequality in its Different Dimensions." Inter-Regional Inequality Facility Paper. Overseas Development Institute, London.
- Birdsall, Nancy. 2007. "Income Distribution: Effects on Growth and Development." Center for Global Development Working Paper 118, Center for Global Development, Washington, D.C.

- Lopez, Humberto. 2006. "Did Growth Become Less Pro-Poor in the 1990s?" World Bank Policy Research Working Paper 3931, World Bank, Washington, D.C.
- Maddison, Angus. 2007. "World Population, GDP and Per Capita GDP, 1-2003 AD" <http://www.ggdc.net/maddison>.
- Ravallion, Martin and Shaohua Chen. 2007. "China's (Uneven) Progress against Poverty." *Journal of Development Economics* 82: 1-42.
- UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). 2007. Trade and Development Report, New York and Geneva.
- UNU WIDER (United Nations University). 2005. World Income Inequality Database V 2.0 a. <http://www.wider.unu.edu/wiid/wiid.htm>.
- World Bank. 2006. World Development Indicators. Washington, D.C.
- Yükseler, Zafer ve Ercan Türkan. 2007. "Türkiye'de Hane Halkı: İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi." Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni. <http://www.tek.org.tr>.